РЕЦЕНЗІЯ
кандидата юридичних наук, доцента Комаринської Юлії Борисівни на дисертацію Шевченка Михайла Олександровича на тему «Розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами», поданої до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Історично склалося так, що зброя завжди займала законне місце в суспільстві і була доступна таким групам, як мисливці, спортивні стрільці, колекціонери або торговці зброєю. Крім того, вогнепальна зброя є товаром грошової вартості, купується та продається на європейському та світовому ринках; світова торгівля зброєю оцінюється в 100 мільярдів доларів США на рік. При відповідальному поводженні та зберіганні вогнепальна зброя не обов'язково становить безпосередню загрозу безпеці громадян. Однак, якщо вогнепальна зброя використовується неналежним чином, вона може мати широкомасштабні соціальні та економічні наслідки.

Під час незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами злочинне посягання спрямоване одночасно на кілька суспільних інтересів: громадська безпека – суспільні відносини, які забезпечують безпечні умови життя людей та захищають суспільство від неконтрольованого обігу небезпечних предметів, а також встановлений порядок обігу зброї – режим правових заборон та дозволів, спрямований на те, щоб вогнепальна зброя не потрапила до рук осіб, які не мають на це законного права. Як наслідок, завжди зазнають шкоду відносини власності – законні права володіння, користування та розпоряджання майном, а також право легітимного утримувача – майнові інтереси держави, військових частин, підприємств чи окремих громадян, у яких цю зброю протиправно та безоплатно вилучають. Залежно від способу вчинення такого роду кримінально-протиправних дій шкоди зазнають здоров'я та життя особи – зазнають посягання, якщо зброю відбирають за допомогою фізичного насильства, психічна та тілесна недоторканність – страждають у разі вимагання зброї чи погроз її застосування, і у більш суспільному значенні, якщо заволодіння відбувається шляхом зловживання службовим становищем – авторитет органів влади.

Через таку структуру посягання діяльність слідчого ускладняється, адже йому необхідно одночасно доводити два факти: порушення правил безпеки (виникнення загрози суспільству через вихід зброї з-під контролю держави) та завдання матеріальної шкоди конкретному власнику (викрадення майна, що має цінність).

Статистика розпочатих кримінальних проваджень за статтею 262 КК України (незаконне заволодіння зброєю, боєприпасами або вибухівкою) є відносно малочисельною порівняно із суміжною статтею 263 КК України (незаконне поводження), оскільки вона фіксує лише факти безпосереднього викрадення, привласнення чи вимагання цих засобів. Однак в Україні щорічно реєструється в середньому від 80 до 150 кримінальних проваджень за фактами

викрадення, привласнення, вимагання або шахрайського заволодіння зброєю чи вибухівкою. Низькі показники у звітах ЄРДР пояснюються специфікою кваліфікації злочинів в умовах воєнного стану: якщо вогнепальною зброєю, боєприпасами чи військовою технікою заволодіває військовослужбовець (навіть шляхом крадіжки чи зловживання становищем), факт правопорушення реєструють за військовим злочином (ст. 410 КК), що суттєво зменшує показники цивільної статті 262. Також проблемою є приховування такого роду кримінальної протиправності – нерідкість коли факти викрадення зброї з місць бойових дій або втрати набоїв не оформлюються як заволодіння сторонніми особами, а проходять за документами як бойові втрати чи знищення внаслідок обстрілів. Іншою обставиною є те, що коли правоохоронні органи затримують особу із незареєстрованим автоматом чи гранатою, але не можуть довести факт і спосіб первинного викрадення (наприклад, зброю знайдено або куплено у невстановленої особи), кримінальне провадження розпочинають за фактом незаконного зберігання або носіння, тобто за ст. 263 КК України.

Викладене підкреслює важливість ретельного та ґрунтовного дослідження з урахуванням можливостей сучасної криміналістичної науки та чинного кримінального процесуального законодавства сутності такої кримінальної протиправності, результати якого сприятимуть оптимізації їх розслідування, що в умовах сьогодення є одним із першочергових завдань у боротьбі з кримінально-протиправними діями загалом. Саме тому, обрана тема є не лише актуальною, а й критично важливою для забезпечення національної безпеки, ефективної протидії кримінальній протиправності

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача. Вивчення дисертації та наукових публікацій автора засвідчують логічність структури дослідження, що надало можливість дисертанту визначити мету, об’єкт, предмет і завдання роботи та повно дослідити обрану тему у межах визначеного обсягу дисертації.

У роботі використано сукупність загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання, які дали змогу висвітлити й вирішити низку теоретичних та практичних питань теми дослідження.

Дисертант проаналізував значну кількість наукових джерел (288 найменування), ґрунтовно вивчив роботи інших науковців, що надало можливість вирішити наукову задачу, сформулювати пропозиції та рекомендації з розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації висновків забезпечена емпіричними даними, а саме: результати вивчення та узагальнення 53 кримінальних проваджень за ст. 262 КК України за період 2021– три місяці 2026 років; зведені дані анкетування 242 слідчих Національної поліції України і 45 працівників оперативних підрозділів з Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Житомирської, Закарпатської, Запорізької, Івано-Франківської, Київської, Миколаївської, Одеської, Рівненської, Тернопільської, Хмельницької, Чернівецької областей та м. Києва; практична робота в правоохоронних органах (зокрема досвід роботи автора оперативним

працівником); статистичні й аналітичні матеріали Офісу Генерального прокурора за 2021–три місяці 2026 років.

Результати наукового дослідження висвітлено в: чотирьох статтях у наукових фахових виданнях України, чотирьох тезах доповідей на наукових конференціях, одна з яких у співавторстві (частка дисертанта становить 70 %).

Отже, дисертація Шевченка М. О. на тему «Розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами» виконана на належному науковому рівні.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація Шевченка М. О. є одним із першим в Україні комплексним дослідженням, у якому розроблено наукові засади й запропоновано криміналістичні рекомендації щодо розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами, яке висвітлює теоретичні положення та практичні рекомендації щодо забезпечення ефективного розслідування, у якому надано пропозиції з удосконалення науково-методичного забезпечення організації і тактики досудового розслідування зазначеної категорії деліктів. Також представлено низку положень і висновків, які становлять наукову новизну.

У роботі сформульовано низку результатів і висновків, що були отримані вперше і мають високий ступінь наукової новизни.

Зокрема, вперше: сформовано підґрунтя для розробки внутрішньовидової криміналістичної методики розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами як систему науково обґрунтованих криміналістичних положень і практичних рекомендацій, основними структурними елементами якої визначено: (1) криміналістичну характеристику незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами шляхом шахрайства або зловживання службовим становищем (криміналістично значущі дані про особу злочинця, його мотиви та цілі; предмет посягання (вогнепальна зброя, бойові припаси, вибухові речовини); способи вчинення і приховування; обстановку та слідову картину); (2) організацію початкового етапу розслідування (внесення відомостей до ЄРДР та початок розслідування, обставини, що підлягають встановленню, типові слідчі ситуації, взаємодія слідчого з оперативними підрозділами та іншими суб’єктами), взаємозв’язок яких під досудового розслідування зумовлює тактику першочергових слідчих (розшукових) дій (огляду, допиту, обшуку); здійснено розподіл типових способів незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами або вибуховими пристроями: (а) вчинення за: механізмом заволодіння предметом посягання (заволодіння шляхом обману або зловживання довірою (шахрайства); заволодіння шляхом зловживання службовим становище); характером доступу до предмета посягання (заволодіння зброєю, яка перебуває у законному володінні фізичних осіб; заволодіння зброєю, що знаходиться у службовому користуванні працівників правоохоронних органів або військовослужбовців;

заволодіння зброєю, що зберігається на складах, у сховищах або арсеналах); ступенем організованості злочинної діяльності (одиничне, групове, організоване заволодіння); рівнем підготовленості злочинної діяльності (раптові, заздалегідь підготовлені); (б) приховування, які охоплюються єдиним злочинним умислом і можуть реалізовуватися на різних етапах злочинної діяльності: знищення або усунення слідів кримінального правопорушення; фальсифікація, видалення або зміна маркування на зразках вогнепальної зброї, бойових припасах, вибухових речовинах або вибухових пристроях; надання завідомо неправдивих показань, створення фіктивних пояснень щодо обставин вибуття зброї або формування неправдивого алібі; маскування зброї шляхом її розбирання на окремі складові частини, що ускладнює її ідентифікацію під час транспортування або зберігання; запропонований типовий алгоритм дій слідчого під час розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами чи вибуховими речовинами, який передбачає проведення комплексу першочергових слідчих (розшукових) дій: огляд місця події, вилучення предметів злочинного посягання; доручення проведення судових експертиз; допит свідків та інших осіб, які можуть бути обізнані з обставинами події; проведення обшуків за місцем проживання або можливого зберігання предметів; повідомлення особі про підозру; допит підозрюваного; обшук.

Удосконалено наукові підходи до визначення предмета незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами шляхом систематизації його криміналістично значущих ознак та встановлення їх впливу на спосіб учинення кримінального правопорушення та формування слідової картини; криміналістичне розуміння зловживання службовим становищем щодо незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами – умисні дії службової особи, що полягають у використанні наданих їй службових повноважень чи пов’язаних із ними можливостей всупереч інтересам служби з метою встановлення повного фактичного контролю над зброєю, яка перебуває у віданні, користуванні або під охороною відповідної установи чи організації, та створюють реальну можливість використовувати або розпоряджатися таким майном на власний розсуд чи в інтересах інших осіб; на основі диференціації завдань кримінального провадження систематизацію типових слідчих ситуацій та версій, що виникають на початковому етапі розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами (залежно від особи правопорушника, способу вчинення, джерела інформації, службового статусу осіб), щодо яких запропоновано порядок збирання стороною обвинувачення доказів учинення кримінальних правопорушень шляхом проведення за єдиним планом комплексу слідчих (розшукових) дій та організаційних заходів; тактику допиту свідків і підозрюваних у кримінальних провадженнях щодо незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами з урахуванням загальних криміналістичних вимог, типових слідчих ситуацій, сукупності позитивних і негативних чинників, а

також психологічних особливостей поведінки допитуваних та протидії розслідуванню, шляхом розроблення тактичних заходів, що забезпечують повноту отримання інформації.

Дістало подальшого розвитку: характеристика обстановки вчинення, слідової картини шляхом виокремлення типових місць і умов їх вчинення, систематизації матеріальних та ідеальних слідів, а також визначення криміналістично значущих ознак правопорушників та їх типологізації й належність таких до організованих груп; криміналістичні положення щодо початку досудового розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами в умовах особливого режиму досудового розслідування й деталізований перелік обставин, які підлягають встановленню з розподілом на загальні передбачені кримінальним процесуальним законом (факт незаконного заволодіння, спосіб, місце, час вчинення; особа злочинця та ін.) та спеціальні (належність правопорушника до військових формувань, правоохоронних органів чи інших суб'єктів; вид та кількість предметів посягання, їх характерні та технічні ознаки; походження предметів та способи їх набуття; наявність або відсутність дозвільних документів на право володіння, зберігання, використання предметів; канали переміщення, транспортування або збуту; можливість добровільної здачі); напрями взаємодії слідчих з оперативними підрозділами, органами військового управління, прокуратурою, Службою безпеки України, Державним бюро розслідувань, Державною прикордонною службою України під час розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами за процесуальними та організаційними формами; криміналістичні рекомендації тактики ~~проведення~~ огляду під час розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами на територіях, наближених до районів ведення бойових дій, з урахуванням специфіки об'єктів посягання (військові склади, арсенали, місця зберігання та транспортування озброєння), а також типових способів вчинення кримінальних правопорушень, у тому числі із використанням службового становища, із застосуванням сучасного техніко-криміналістичного забезпечення (БпЛА, 3D-сканування), що забезпечує дистанційне дослідження небезпечних територій, мінімізацію ризиків для учасників слідчих (розшукових) дій, підвищення повноти фіксації слідової картини та можливість високоточної реконструкції обстановки місця події; організаційні заходи і тактичні прийоми обшуку під час розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами з урахуванням функціонування військових складів і місць зберігання озброєння, діяльності правоохоронних органів, умов воєнного стану, переміщення зброї та боєприпасів у зоні бойових дій і прилеглих територіях, способів приховування, маскування, вилучення предметів озброєння з офіційного обігу; наукове обґрунтування використання судово-балістичної, вибухотехнічної, трасологічної, дактилоскопічної, біологічної, молекулярно-генетичної, хімічної, матеріалознавчої та комплексної експертиз у кримінальних провадженнях щодо незаконного

заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами, своєчасне проведення яких в умовах воєнного стану є необхідною передумовою встановлення криміналістично значущих ознак предмета посягання, його бойового чи складського походження, способу перероблення, слідів контакту з особою, а також механізму незаконного вилучення, переміщення, зберігання або приховування.

Крім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни здійсненого дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи Шевченка М. О. не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформульовано відповідно до отриманих результатів, вони мають вагому аргументацію, свідченням чого є використана методологія дослідження, яка ґрунтується на сукупності загальнонаукових, міждисциплінарних і спеціально-наукових методів пізнання.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена емпіричними даними.

Отже, результати дисертації Шевченка М. О., які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як історико-правовий, формально-логічний, догматичний, типологічний, функціональний та системний, методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції, статистичний, соціологічний та прогностичний методи, а також ґрунтовної емпіричної бази.

Постановка завдань, визначення мети, об’єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Отже, поставлені наукові завдання виконано на належному методологічному рівні, а дисертант опанував необхідні компетенції для рівня доктора філософії.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у:

— *освітньому процесі* – під час викладання навчальних дисциплін «Криміналістика», «Методика розслідування окремих видів кримінальних правопорушень» «Криміналістичні засоби та методи розслідування кримінальних правопорушень» під час підготовки навчально-методичних та

дидактичних матеріалів, а також рекомендувати їх до вивчення під час самостійної роботи здобувачів вищої освіти (акт Національної академії внутрішніх справ від 10 квітня 2026 року № 94-оп);

— *науково-дослідній роботі* – для подальшого дослідження проблем та розроблення криміналістичних положень і рекомендацій з питань незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами (акт Національної академії внутрішніх справ від 10 квітня 2026 р. № 95-нд).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Шевченка М. О., викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та Порядку присудження ступеня доктора філософії. Робота складається з анотації (українською та англійською мовами), переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, що включають десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (288 найменувань на 29 сторінках) і п’ять додатків на 15 сторінках. Загальний обсяг дисертації становить 273 сторінки, з яких обсяг основного тексту – 229 сторінок.

Анотація в стислій формі відображає основні тези дослідження, викладена українською та англійською мовами, доповнена переліком публікацій здобувача, в яких висвітлено основні результати дослідження.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, охарактеризовано ступінь наукової розробленості, зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами, визначено мету дослідження, окреслено поставлені завдання наукового пошуку, сформульовано об’єкт і предмет дослідження, описано використані методи пізнання, емпіричну базу, аргументовано наукову новизну отриманих результатів, зазначено про особистий внесок здобувача й інформацію щодо апробації матеріалів дисертації.

У **розділі 1 «Теоретичні основи дослідження та криміналістична характеристика незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами»** автором визначено особливості формування методики розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами. Зазначено, що криміналістична методика розслідування кримінальних правопорушень, пов’язаних із незаконним заволодінням вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами, повинна ґрунтуватися на системі наукових положень і практичних рекомендацій, спрямованих на ефективну організацію досудового розслідування та виконання завдань кримінального провадження. Вона має враховувати закономірності механізму вчинення відповідних кримінальних правопорушень, специфіку предмета посягання, особливості слідової картини, коло можливих суб’єктів правопорушення та характер доказової інформації. Така методика повинна охоплювати криміналістичну характеристику відповідного виду кримінальних правопорушень, визначення обставин, що підлягають встановленню, організацію та планування розслідування, побудову слідчих версій, визначення типових слідчих ситуацій, а також тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) дій і використання спеціальних знань.

Автором визначено, що вибухові речовини та вибухові пристрої посідають самостійне й особливо важливе місце у структурі предмета незаконного заволодіння, передбаченого ст. 262 КК України. Їх фізичні, хімічні, конструктивні та функціональні ознаки мають істотне криміналістичне значення, оскільки дозволяють встановити характер предмета злочинного посягання, визначити спосіб незаконного заволодіння, виявити типові сліди кримінального правопорушення та обрати оптимальні напрями організації досудового розслідування.

Акцентовано, що дослідження способів незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами має важливе криміналістичне значення, оскільки дозволяє встановити типові механізми злочинної діяльності, визначити характерні сліди кримінального правопорушення та сформувати ефективні рекомендації щодо організації і тактики досудового розслідування. Аналіз зазначених способів також сприяє виявленню причин та умов, що сприяють незаконному обігу зброї, і дозволяє розробити заходи, спрямовані на запобігання таким кримінальним правопорушенням.

Структурний аналіз інших елементів криміналістичної характеристики незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами або вибуховими пристроями свідчить, що обстановка, слідова картина та особа злочинця перебувають у тісному взаємозв’язку та формують інформаційну основу розслідування таких кримінальних правопорушень. Обстановка їх вчинення характеризується специфічними умовами доступу до предмета посягання, оскільки найчастіше такі діяння здійснюються у місцях зберігання або обліку зброї – службових приміщеннях установ і організацій, складах чи інших об’єктах концентрації озброєння, рідше – у житлі чи відкритих громадських місцях. Для цих правопорушень типовим є відносно короткий часовий інтервал реалізації злочинного наміру, спрямованого на встановлення фактичного контролю над зброєю чи боєприпасами. Слідова картина таких кримінальних правопорушень формується системою матеріальних та ідеальних відображень злочинної діяльності, що проявляються у вигляді змін обстановки місця події, слідів доступу до сховищ, документальних і електронних відображень руху зброї, мікрочастинок мастила, металу чи пороху, а також показань свідків і матеріально відповідальних осіб.

Зроблено висновок, що особа злочинця у таких кримінальних правопорушеннях може бути як загальним, так і спеціальним суб’єктом. Узагальнення матеріалів слідчо-судової практики свідчить, що переважно це чоловіки віком 25–45 років, значна частина яких має професійну діяльність, пов’язану з доступом до зброї. Залежно від способу вчинення правопорушення виокремлюються службовий тип правопорушника, який використовує службове становище для незаконного привласнення озброєння, та корисливий тип, для якого характерним є заволодіння зброєю з метою її подальшого збуту чи передачі іншим особам, іноді у складі організованих груп.

У **розділі 2 «Організація початкового етапу розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами,**

вибуховими речовинами» визначено, що приводами для початку досудового розслідування у кримінальних провадженнях щодо незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами чи вибуховими речовинами виступають: заяви та повідомлення громадян, уповноважених суб'єктів (ревізії, інвентаризації, службові перевірки), результати оперативно-розшукової діяльності, повідомлення негласного апарату, викривачів, встановлення факту незаконного заволодіння під час розслідування інших кримінальних правопорушень, учинених із використанням зброї, бойових припасів або вибухових речовин. Особливого значення в умовах особливого режиму досудового розслідування набуває своєчасне внесення відомостей до ЄРДР, оперативне реагування на отриману інформацію, проведення невідкладних слідчих (розшукових) дій, виявлення та вилучення предметів злочинного посягання, встановлення осіб, причетних до незаконного заволодіння, належна організація взаємодії між слідчими, оперативними підрозділами та експертними установами, а також запобігання їх подальшому незаконному використанню.

Автором обґрунтовано доцільність систематизації обставин, що підлягають встановленню у таких кримінальних провадженнях, на основні (кримінальні процесуальні) та спеціальні (криміналістичні).

З урахуванням варіацій інформаційного наповнення виокремлено такі типові слідчі ситуації: – залежно від встановлення особи правопорушника; – залежно від способу вчинення кримінального правопорушення; – залежно від джерела інформації про кримінальне правопорушення; пов'язана з причетністю працівника правоохоронного органу або військовослужбовця.

Автором зроблено висновки, що воєнні дії істотно ускладнили досудове розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом зброї, бойових припасів і вибухових речовин, що зумовлено активними бойовими діями, значним переміщенням предметів озброєння, зростанням ризиків їх незаконного обігу, пошкодженням або втратою облікової документації, обмеженим доступом до окремих територій, а також необхідністю оперативного реагування на факти незаконного заволодіння такими предметами з військових частин, складів, правоохоронних підрозділів та інших місць їх зберігання. За таких умов результативність розслідування безпосередньо залежить від налагодженого інформаційного обміну, узгодженості процесуальних і оперативно-розшукових заходів, своєчасного виконання доручень слідчого, залучення спеціалістів та експертів, а також від ефективної координації діяльності з органами військового управління, прокуратурою, Службою безпеки України, Державним бюро розслідувань, Державною прикордонною службою України та іншими уповноваженими суб'єктами.

У **розділі 3 «Тактика проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами в умовах воєнного стану»** зазначено, що огляд як першочергова слідча (розшукова) дія забезпечує встановлення механізму події, обстановки вчинення, характеру взаємодії суб'єкта з предметом посягання, а також виявлення, фіксацію та вилучення

матеріальних слідів злочинної діяльності. Специфіка його проведення детермінується необхідністю врахування підвищених ризиків (обстріли, наявність зброї, боєприпасів, вибухових пристроїв, руйнування інфраструктури, обмежений доступ до територій), що обумовлює обов'язковість залучення спеціалістів-криміналістів, посилення міжвідомчої взаємодії та впровадження додаткових заходів безпеки.

Виокремлені типові проблеми у практиці проведення огляду: труднощі вилучення та пакування речових доказів, недостатній рівень спеціальної підготовки та практичних навичок роботи зі зброєю і боєприпасами, ускладнення організації огляду в умовах воєнного стану, а також неналежність фіксації обстановки через обмежене використання сучасних технічних засобів. Встановлено, що огляд характеризується чіткою поетапною криміналістичною структурою (підготовчий, основний і завершальний етапи), при цьому недотримання тактичних вимог на будь-якому з них зумовлює втрату доказової інформації або визнання її недопустимою у кримінальному провадженні. Обґрунтовано, що ключовим напрямом підвищення ефективності огляду є розвиток техніко-криміналістичного забезпечення, зокрема впровадження відеофіксації, БпЛА, 3D-сканування, інфрачервоних технологій та цифрових платформ аналізу, що забезпечує мінімізацію суб'єктивізму, повноту фіксації обстановки.

В аналізованих кримінальних провадженнях допит має здійснюватися як інтегрований процес отримання, перевірки та оцінки показань у взаємозв'язку з іншими джерелами доказів (документальними, цифровими, матеріальними), що дозволяє виявляти суперечності, реконструювати механізм незаконного обігу озброєння та встановлювати роль кожного учасника.

Автором визначена специфіка обшуку у кримінальних провадженнях щодо незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами в умовах воєнного стану, яка полягає в тому, що предмети пошуку нерідко приховуються не лише в житлі чи підсобних приміщеннях, а й у складських приміщеннях, укриттях, покинутих будівлях, гаражах, транспортних засобах, інженерних спорудах, на відкритій місцевості, у ґрунті або серед уламків зруйнованої інфраструктури, при цьому зброя та боєприпаси часто маскуються шляхом розукомплектування, розосередження окремих частин, розміщення у схованках подвійного призначення, контейнерах, сейфах, вентиляційних каналах, паливних баках чи серед предметів господарського, технічного або будівельного призначення. У разі вчинення кримінального правопорушення із використанням службового становища обшук має бути спрямований не лише на відшукання безпосередніх предметів посягання, а й на виявлення документів обліку, актів списання, накладних, електронних реєстрів, носіїв цифрової інформації та засобів зв'язку, що відображають механізм незаконного вибуття озброєння з офіційного обігу.

Автор дійшов до висновку, що підготовка, доручення та проведення судових експертиз потребують урахування специфічних криміналістичних особливостей, зумовлених властивостями об'єктів дослідження та характером слідової інформації: своєчасного визначення виду експертизи, правильної

послідовності кількох досліджень щодо одного об’єкта, безпечного поводження зі зброєю, боєприпасами і вибухонебезпечними предметами, належного вилучення, фіксації, пакування та збереження слідів рук, біологічних нашарувань, мікрочастинок, продуктів пострілу, вибуху чи механічного впливу. Саме тому проведення судової експертизи у цих кримінальних провадженнях слід розглядати як тактично значуще процесуальне рішення, від правильності якого залежить можливість повного встановлення властивостей предмета посягання, способу незаконного заволодіння, особливостей приховування, транспортування або використання викрадених об’єктів, а також відтворення механізму кримінального правопорушення в цілому.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано **висновки**, у яких висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію, мають високий рівень достовірності.

Зазначене дає підстави стверджувати, що дисертація Шевченка Михайла Олександровича на тему «Розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами» відповідає встановленим вимогам і є завершеною науковою працею, результати якої виконують актуальне наукове завдання – висвітлення проблематики розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Шевченка М. О. може бути рекомендовано для використання в освітньому процесі закладів вищої освіти юридичного профілю, у науково-дослідних розробках наукових установ, під час підготовки наукових публікацій та монографій, планування досліджень за цим напрямом.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача.

Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу, необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації:

1. Визнаючи високий теоретичний рівень роботи, варто зазначити, що її практичний потенціал був би значно вищим за умови документального підтвердження впровадження розроблених рекомендацій у діяльність органів досудового розслідування. У зв'язку з цим, здобувачу під час захисту варто пояснити, чи здійснювалися спроби апробації результатів дослідження у правозастосовній практиці та якими чинниками зумовлена відсутність відповідних актів впровадження
2. Підрозділ 3.1. «Огляд», доречно було би дослідити або більш детально окреслити всі види зазначеної слідчої (розшукової) дії, що доречні у досліджуваних кримінальних провадженнях, а не акцентувати увагу лише на огляді місця події.

3. Потребує уточнення висновку рубрики «*дістало подальшого розвитку»*: «криміналістичні положення щодо початку досудового розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами в умовах особливого режиму досудового розслідування й деталізований перелік обставин, які підлягають встановленню з розподілом на загальні передбачені кримінальним процесуальним законом та спеціальні». Адже в КПК України ст. 91 передбачено обставини, що підлягають доказуванню, а не встановленню, криміналістика є інструментарієм для забезпечення виконання вимог КПК України, а не рівнозначними позиціями.

Хотілось почути від дисертанта, більш детальне пояснення та підстави розподілу зазначених обставин.

Висловлені зауваження є дискусійними, загалом не позначаються на позитивній оцінці дисертації та спрямовані на поглиблення наукової дискусії під час прилюдного захисту.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертації, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Шевченка М. О. є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Дисертація Шевченка Михайла Олександровича на тему «Розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами, вибуховими речовинами», представлена на здобуття ступеня доктора філософії, за свої змістом відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502) (із змінами), Вимогам до оформлення дисертації, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (із змінами) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та припинення дії рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами). Дисертаційна робота є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею. Фактів порушень академічної доброчесності не виявлено.

Здобувач має 8 наукових публікацій за темою дисертації, з них 4 статі у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України. Вимоги пунктів 6, 8 і 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та припинення дії рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами) дотримані. У наукових публікаціях у повній мірі обґрунтовуються отримані наукові результати відповідно до поставленої мети: розроблення науково обґрунтованих теоретичних положень і

практичних рекомендацій щодо вдосконалення процесу розслідування незаконного заволодіння вогнепальною зброєю, бойовими припасами та вибуховими речовинами, з урахуванням сучасних криміногенних викликів та умов здійснення досудового розслідування в період воєнного стану. Автор – Шевченко Михайло Олександрович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ кандидат юридичних наук, доцент **Юлія КОМАРИНСЬКА**

Підпис доцента ДЛЯ ДОВІДОК ПРОФЕСОРСЬКИЙ ВАКУВ ПОСТІЙНОГО СКЛАДУ ВКЗ ШАМРАЙ Т. В.